INNOVATIVE PUBLICATION
Journal of Effective Learning and Sustainable Innovation
Vol.4 №5 (2026). MAY
innovativepublication.uz

2-TIP QANDLI DIABETLI AYOLLARDA YURAK-QON TOMIR ASORATLARINING EPIDEMIOLOGIK XUSUSIYATLARI

Taxirova Nigora Rustamjon qizi
Farg‘ona davlat tibbiyot institute

Annotatsiya. Ushbu tezisda 2-tip qandli diabet bilan kasallangan ayollarda yurak-qon tomir asoratlarining epidemiologik xususiyatlari va xavf omillari tahlil etilgan. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, arterial gipertenziya, dislipidemiya va semizlik yurak-qon tomir kasalliklarining asosiy xavf omillari ekanligi aniqlangan. Kasallikni erta aniqlash va profilaktik choralarni kuchaytirish zarurligi asoslab berilgan.
Kalit so‘zlar: 2-tip qandli diabet, yurak-qon tomir kasalliklari, epidemiologiya, arterial gipertenziya, dislipidemiya, profilaktika.

Kirish. 2-tip qandli diabet (QD) dunyo miqyosida keng tarqalgan surunkali metabolik kasallik bo‘lib, uning asoratlari orasida yurak-qon tomir kasalliklari (YQTK) alohida o‘rin egallaydi. Ayollar populyatsiyasida QD ning YQTK rivojlanishiga ta‘siri erkaklar bilan solishtirganda bir qator klinik xususiyatlar bilan farqlanadi. Jahon sog‘liqni saqlash tashkilotining (JSST) ma‘lumotlariga ko‘ra, QD bilan kasallangan bemorlarda YQTK sog‘lom aholiga nisbatan 2–4 baravar ko‘p kuzatiladi [2]. O‘zbekistonda ham qandli diabet tarqalishi yildan-yilga o‘sib bormoqda, bu esa mazkur muammoning epidemiologik jihatlarini o‘rganishni dolzarb qiladi .
Tadqiqotning maqsadi: 2-tip qandli diabetli ayollarda yurak-qon tomir asoratlarining epidemiologik xususiyatlarini aniqlash va asosiy xavf omillarini baholash.
Material va metodlar. Tadqiqotda ilmiy adabiyotlarni tizimli tahlil qilish, JSST va Xalqaro diabet federatsiyasining statistik ma‘lumotnomalaridan foydalanish hamda kuzatuv metodlari qo‘llanildi. Tahlilga 2019–2024 yillar davomida nashr etilgan peer-reviewed maqolalar va klinik ko‘rsatmalar kiritildi.
Natijalar. Tahlil natijalariga ko‘ra, 2-tip QD bilan kasallangan ayollarda quyidagi xavf omillari aniqlanadi: arterial gipertenziya (bemorlarning 60–75% ida), dislipidemiya (55–70%), semizlik (50–65%) va giperglikemiya (HbA1c > 7%). Kasallik davomiyligi ortishi bilan miokard infarkti, insult va surunkali yurak yetishmovchiligi holatlari ham sezilarli darajada ko‘payadi. Menopauza davrida estrogen yetishmovchiligi tufayli metabolik buzilishlar kuchayadi, bu esa YQTK rivojlanishi xavfini yanada oshiradi. Glikemik nazoratning yetarli emasligi va sog‘lom turmush tarziga rioya qilmaslik asoratlar rivojlanishining mustaqil omillari sifatida qayd etilgan.

Muhokama. Olingan natijalar ADA (2024) klinik ko‘rsatmalaridagi ma‘lumotlar bilan hamohangdir. Ayollarda diabetik kardiomiyopatiya va endotelial disfunksiya erkaklar bilan solishtirganda o‘ziga xos klinik ko‘rinish kasb etadi, bu esa muolaja yondashuvlarini individual tarzda ishlab chiqishni taqozo etadi . Kompleks profilaktik chora-tadbirlar, jumladan, glyukemiya va arterial bosimni muntazam monitoring qilish hamda sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilish asoratlar rivojlanishini cheklashda yuqori samaradorlikka ega.

Xulosa. 2-tip qandli diabetli ayollarda yurak-qon tomir asoratlari yuqori uchrash ko‘rsatkichiga ega bo‘lib, kasallik kechishiga va hayot sifatiga sezilarli salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Arterial bosim, glikemiya va lipid almashinuvini maqsadli ko‘rsatkichlarda saqlash, ovqatlanish tartibini optimallashtirish hamda jismoniy faollikni oshirish yurak-qon tomir asoratlari xavfini kamaytirishda asosiy strategiya hisoblanadi. Profilaktik dasturlarni klinik amaliyotga keng joriy etish va ayollar salomatligini tizimli monitoring qilish tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Dedov I.I., Shestakova M.V. Qandli diabet va uning asoratlari. – Moskva, 2021.
2. World Health Organization. Diabetes Fact Sheet. Geneva, 2023.
3. American Diabetes Association. Standards of Medical Care in Diabetes – 2024.
4. Ismoilov A.A. Endokrinologiyada zamonaviy yondashuvlar. – Toshkent, 2022.